

۱۰ سال زندگی میان اجساد

دکتر محمد جواد هدایت‌شده، متخصص پزشکی قانونی، از سال ۷۶ واد سازمان پزشکی قانونی شده است. او که در حوزه‌های مختلف این سازمان مثل بخش معاینات، بخش کمسیون‌های پزشکی و حوزه تشریح فعالیت کرده از ۱۰ سال قبل ریاست بخش تشریح پزشکی قانونی در کهریزک را بر عهده دارد. او می‌گوید: اینجاصحنه‌های دلخراشی دیده می‌شود اما ما پزشک هستیم و دید پزشکی داریم. به همین دلیل به اجساد با دید پزشکی نگاه می‌کنیم و برای این مهم است که فرد چرافوت شده است. با این مسائل احساسی برخورد نمی‌کنیم. سعی می‌کنیم از ذهن مان پاک کنیم.

پلاسکو؛ تلخ‌ترین حادثه

رئیس سالن تشریح تاکنون مدیریت حوادث تلخ زیادی را بر عهده داشته اما وقتی حوادث سال‌های گذشته را در ذهنش مرور می‌کند حادثه آتش‌سوزی در ساختمان پلاسکو برایش تلخ‌ترین حادثه است. او می‌گوید: پلاسکو خیلی تلخ بود چون این عزیزان لباس آتش‌نشانی به تن داشتند. این لباس طوری است که باعث می‌شود حرارت نفوذ نکند. اما اگر از داخل دچار سوختگی شود این لباس مانع خروج حرارت می‌شود و همین موضوع در حادثه پلاسکو برای من خیلی سخت بود و صحنه‌های تلخی را به چشم دیدم.

جسد مومیایی

در پزشکی قانونی برخی اجساد مومیایی می‌شوند. این کار برای حفظ جسد است و معمولاً برای اجساد که قرار است به خارج از کشور منتقل شوند انجام می‌شود و جسد تا یک ماه سالم می‌ماند. در این روش که دستورالعمل بین‌المللی دارد از مواد شیمیایی تثبیت‌کننده بافت بهره می‌برند که در حفره‌ها و عروق تزریق و باعث می‌شود بافت‌ها فیکس شود و فساد در آنها اتفاق نیفتد. این کار فقط برای حفظ جسد است و با مومیایی‌های باستانی تفاوت دارد.

جابه‌جاشدن اجساد

در طول ۱۰ ساله که هدایت‌شده در پزشکی قانونی کهریزک فعالیت می‌کند ۲ مورد جابه‌جایی جسد اتفاق افتاده است. وقتی جسد را معاینه و کدگذاری می‌کنند در نهایت زمانی که می‌خواهند جسد را تحویل دهند، خانواده متوفی می‌آیند و احراز هویت می‌کنند. در این دو مورد هم اولیای دم اشتباه شناسایی کرده بودند. البته این هم به این دلیل است که پس از مرگ میمیک صورت تغییر می‌کند و شناسایی سخت می‌شود. جز این دو مورد هیچ مورد دیگری که جسد جابه‌جا یا کم شود نداشته‌اند.

گزارش ۵۴

بدون سانسور اتفاق تشریح

در سالن تشریح پزشکی قانونی چه می‌گذرد؟

محمد جعفری، روزنامه‌نگار: کالبد‌های بی‌جان روی تخت‌های فلزی آرام گرفته‌اند و در نوبت تشریح هستند. هر کدام ماجرای دارند؛ تاجر فرشی که چند روز قبل به خاطر مشتی پول توسط شاگردش به قتل رسید دختر جوانی که برای زیبایی بیشتر بینی‌اش را به تیغ جراحی سپرده بود؛ اما چند روز بعد ناگهان فوت شد. پیک موتوری که نان آور خانواده‌اش بود، ولی عادت نداشت کلاه ایمنی به سر بگذارد. پسر جوانی که بعد از شنیدن جواب منفی از دختر مورد علاقه‌اش تصمیم عجولانه‌ای گرفت و دست به خودسوزی زد. نوزاد چند روزه‌ای که تنها امید پدر و مادرش برای زندگی بود اما هنوز هیچ‌کس نمی‌داند چرا در دهمین روز زندگی‌اش جان باخت و... اینجا سالن تشریح پزشکی قانونی در جاده قدیم تهران - قم است؛ جایی با ژانر وحشت که بوی خون می‌دهد و فضای وهم‌آلودی دارد. از صبح خیلی زود، جلوی در پزشکی قانونی، افراد زیادی جمع شده‌اند. اغلب مشکمی پوش هستند و آمده‌اند تا پیکر عزیزان‌شان را تحویل بگیرند. گهگاهی یکی از آنها از حال می‌رود و بقیه دورش را می‌گیرند و به او آب می‌دهند تا به هوش بیاید. فضا پر از ماتم است. در اتاق نگهبانی ۳ مأمور نشسته‌اند. هیچ‌کس جز اعضای درجه یک متوفیان حق ورود ندارد. یکی از مأموران که ریش سفیدی دارد و یک بی‌سیم کهنه دارد مسیر دفتر رئیس سالن تشریح را نشان می‌دهد و چند دقیقه بعد گفت‌وگو با دکتر محمد جواد هدایت‌شده، رئیس سالن تشریح آغاز می‌شود و او فرآیندهای کاری این سالن را برای‌مان توضیح می‌دهد.

پیکر چه کسانی را به پزشکی قانونی منتقل می‌کنند؟

فردی که فوت می‌کند یا مرگ طبیعی دارد یا غیرطبیعی. مرگ‌هایی که غیرطبیعی است به موارد ۱۹ گانه معروف است که جسد حتماً باید به پزشکی قانونی فرستاده شود. این موارد شامل قتل، خودکشی، دعوا و منازعه، صدمات ناشی از سلاح، حوادث رانندگی، مسمومیت، سوءمصرف مواد، حوادث غیرمترقبه مانند زلزله، حوادث کار، فوت در زندان، در مکان‌های عمومی، اقدامات درمانی و زایمان، حوادث ورزشی، مرگ‌های ناگهانی و غیرمنتظره، مرگ‌های مشکوک، مواردی که احتمال شکایت شخصی وجود دارد، مرگ افراد مجهول‌الیهویه، اتباع خارجه و هر مرگی که احتمال جنایت در آن وجود داشته باشد، است.

حوزه تشریح فقط حدود **۱۰ درصد** عملکرد پزشکی قانونی را شامل می‌شود و **۹۰ درصد** دیگر سایر بخش‌ها شامل معاینه‌ها، کمسیون‌ها و آزمایشگاه‌ها و... است که آنها نقش مؤثری در احقاق حقوق مردم دارند.

به‌طور میانگین **روزانه حدود ۲۵ جسد** به سالن تشریح پزشکی قانونی تهران منتقل می‌شود که **۱ تا ۲ مورد مربوط به قتل** و بقیه مربوط به سایر موارد است.

اجساد بدون هویت تا ۱ ماه در پزشکی قانونی نگهداری می‌شوند و بعد از مستندسازی و اتکنت‌نگاری به‌عنوان نا شناس یا بلاصاحب به آراستان تحویل داده می‌شود.

بقایا و نمونه‌های باقی‌مانده از اجساد تا **۶ ماه بعد** نگهداری می‌شود و اگر سؤالی درباره آنها وجود نداشت طبق دستورالعمل به‌عنوان بقایای انسانی دفن می‌شود.

بیشتر مرگ‌های مشکوک در **تصادفات و حوادث** است و **درصد ناچیزی** مربوط به قتل می‌شود.

جسد در سالن تشریح

در سالن تشریح ابتدا بر اساس دستورالعمل‌های سازمانی مستندسازی انجام و از جسد فیلم و عکس تهیه می‌شود. معمولاً پزشکی که در صحنه رفته خودش معاینه را انجام می‌دهد. شروع با یک معاینه ظاهری است. اگر جسد ناشناس باشد مجبور هستیم که خصوصیات ظاهری البسه همراه جسد را هم ثبت کنیم. بعد ظاهر جسد شامل رنگ مو، چشم، بلندی مو، فرم دندان، آثار جراحی و... ثبت می‌شود. سپس برای اینکه در آینده بتوانیم تطبیق هویت هم انجام دهیم از خون، یا بافت عضله یا کبد و... نمونه‌برداری شده و به بخش ژنتیک فرستاده می‌شود. در سالن تشریح، کل بدن باید معاینه شود؛ معاینه سر و صورت، گردن، قفسه سینه، شکم، کمر، دست‌ها و پاها و ناحیه تناسلی. همه آثار ضرب مثل کیبودی، سرخ‌شدگی و جرح مثل پارگی و ساییدگی یا شکستگی‌ها در نواحی مختلف نوشته می‌شود. علاوه بر آن، یافته‌های پدیده‌های پس از مرگ مثل جمود نعشی و کیبودی و فساد نعشی در معاینه مورد ارزیابی قرار می‌گیرد که این پدیده‌ها کمک به تعیین زمان فوت می‌کند. بقیه کارها کمک به تعیین علت فوت می‌کند.

مراحل کالبدگشایی

اگر با معاینه ظاهری به علت فوت رسیدیم، علت را تعیین می‌کنیم اگر نه یا اینکه مقام قضایی در خواست نمونه‌های سم‌شناسی یا آسیب‌شناسی بکند کالبدگشایی انجام می‌شود. کالبدگشایی مثل عمل جراحی می‌ماند. جمجمه را باز می‌کنیم، به این ترتیب که پوست سر جدا می‌شود و جمجمه را برش می‌دهیم. مغز را مورد ارزیابی قرار می‌دهیم که خونریزی دارد یا نه. یا شکستگی‌های جمجمه یا له‌شدگی‌ها و سکنه‌های مغزی ارزیابی شود. بعد گردن و قفسه سینه و شکم باز می‌شود که قلب و ریه و احشای داخل شکم، کبد و طحال و نواحی خلف شکم مثل کلیه‌ها مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. یا اگر خانم باشد کارشناس خانم رحم را مورد ارزیابی قرار می‌دهند که ببینند داخل رحم جنین وجود دارد یا نه. چون تا هفته‌های اول بارداری علامت بارداری در فرد مشخص نیست. این موارد مهم است؛ به‌خصوص در تصادفات. چون مثلاً وقتی خانمی فوت کند علاوه بر دیده خودش به جنین هم براساس سن بارداری دیده تلقی می‌گیرد.

اره برقی در سالن تشریح

در یک اتاق عمل، جراحی‌ای مثل قلب نیاز انجام می‌شود. اگر وسایل آن عمل را بیرون بیاورید و نشان مردم بدهید و وحشت می‌کنند. این وسایل را ما هم داریم. مثلاً ما یک تیغ بیستوری برای جراحی داریم. یا پنس، قیچی، کاتر و... داریم اما چیزی که عموم می‌گویند این است که مثلاً با اره جسد بریده می‌شود. ما برای باز کردن جمجمه مجبوریم که با اره این کار را انجام دهیم. اره‌های مختلفی وجود دارد که مخصوص این کار است.

چگونگی تعیین هویت اجساد متلاشی‌شده

معمولاً مرگ بیشتر از ۱۲ نفر در یک حادثه به‌عنوان مرگ دسته‌جمعی تلقی می‌شود. در این اتفاقات ممکن است که اجساد به قطعات تبدیل شده باشند. مهم‌ترین کار این است که مادر صحنه -که قطعات در حال جمع‌آوری است- حضور داشته باشیم. در آنجا می‌توانیم تشخیص بدهیم که این قطعات می‌تواند مربوط به یک پیکر باشد. وسایلی که همراه‌شان است هم می‌تواند در احراز هویت به ما کمک کند. قطعات جمع‌آوری شده علاوه بر مستندسازی، کدگذاری و برای انجام آزمایش دی‌ان‌ای نمونه‌برداری و به بخش ژنتیک ارسال می‌شود. از سوی دیگر ما لیست مسافران مثلاً هواپیمای اتوبوسی که قربانیان در آن حضور داشته‌اند را دریافت می‌کنیم تا بدانیم باید دنبال چه افرادی باشیم و از اولیای دم نیز نمونه خون گرفته می‌شود و در نهایت معلوم می‌شود چه کد‌هایی مربوط به یکدیگر است و هویت این افراد تعیین و قطعات کنار هم قرار داده شده و در نهایت برای قطعات تجمع شده جواز دفن صادر می‌شود.

کردم با توجه به یافته‌ها از جسد، مرگ را غیرطبیعی تشخیص دادم. مقام قضایی تحقیقات بیشتری انجام داد و در کمتر از ۳ ساعت معلوم شد که ماجرا قتل بوده و قاتل که پدرشان بود نعلشی، کیبودی نعشی یا فساد نعشی است زمان تقریبی فوت تعیین می‌شود. دختران را بیهوش و سپس آنها را خفه کرده بود. این موضوع اهمیت حضور پزشکی قانونی در صحنه را نشان می‌دهد.

نکته این است که به قاضی اعلام کند این مرگ طبیعی است یا غیرطبیعی، پزشکی قانونی کمک دیگری که می‌تواند انجام دهد درباره زمان فوت است که براساس پدیده‌های پس از مرگ که شامل جمود نعشی، کیبودی نعشی یا فساد نعشی است زمان تقریبی فوت تعیین می‌شود. مثلاً در صحنه‌ای خودم حاضر شدم و به من اطلاع دادند که آخواهر دچار گازگرفتگی شده‌اند اما من که معاینه

آگاهی، متخصصان پزشکی قانونی و بسته به نوع صحنه از کارشناسان دیگر هم استفاده می‌شود. مأموران نیروی انتظامی باید حرم محل جرم را حفظ کنند و اجازه ورود و خروج هیچ‌کسی را ندهند و دور محل حادثه را محصور کنند. با ورود این تیم هر گروهی بسته به تخصص خودش بررسی‌ها را آغاز می‌کند. متخصص پزشکی قانونی اقدام به معاینه ظاهری می‌کند که نخستین

فرض می‌کنیم که فردی را داخل منزل به قتل رسانده‌اند. افرادی که متوجه این قتل می‌شوند ابتدا به نیروی انتظامی اطلاع می‌دهند. وقتی برای مأموران محرز شد که مرگ مشکوک یا قتل است با باز پرس کشیک دادسرای امور جنایی هماهنگ می‌کنند. اگر مقام محرز شد جرم را صادر می‌کند که بررسی صحنه جرم را صادر می‌کند که سر تیم، مقام قضایی است و از پلیس

سالن تشریح، با ژانر وحشت

اولین کاری که در صحنه با سالن تشریح انجام می‌شود این است که احراز فوت کنیم و ببینیم فرد اصلاً فوت شده یا نه. مثلاً در مسمومیت‌هایی با داروهای خواب‌آور ممکن است که مرگ ظاهری داشته باشیم اما مرگ واقعی اتفاق نیفتاده باشد. یا ممکن است یک نفر غرق شده باشد. نخستین اقدام درباره او احراز فوت است. نکته بعدی تعیین علت فوت است. مثلاً اگر فردی را به‌عنوان حلق آویزی به ما ارجاع داده باشند نخستین قدم ما این است که کشف کنیم فرد خودکشی کرده یا دیگر کسی اتفاق افتاده است. ما براساس شواهد پزشکی که داریم به بررسی این موضوع می‌پردازیم.

۲ نقش کلیدی پزشکی قانونی

تشخیص قطعی با مقام قضایی است. ما براساس شواهد بدست آمده اعلام نظر و کمک می‌کنیم. مثلاً در پزشکی قانونی این قانون است که حلق آویزی معمولاً خودکشی در نظر گرفته می‌شود مگر اینکه خلافت ثابت شود. اگر هم‌زمان خطوط پریدگی موازی در میج دست داشته باشیم نیز معمولاً خودکشی تشخیص داده می‌شود. براساس یافته‌ها می‌توانیم به قاضی کمک کنیم که چه اتفاقی رخ داده و ماجرا قتل است یا خودکشی.

چگونگی تشخیص خودکشی

سالن تشریح مثل یک اتاق عمل در بیمارستان است؛ با این تفاوت که در آنجا فرد بیمار است و حیات دارد اما در اینجا فرد فوت شده و فاقد ادراک محیطی است. از طرفی جسدی که با تأخیر به‌دست ما می‌رسد ممکن است دچار فساد نعشی شده و بوی نامطبوعی داشته باشد. در غیر این صورت کالبدگشایی یا اتوپسی با یک عمل جراحی که در بیمارستان انجام می‌شود تفاوت چندانی ندارد.

گزارش يك قتل